Συλλογή της Νομολογίας

ΠΡΟΤΆΣΕΙΣ ΤΟΥ ΓΕΝΙΚΟΎ ΕΙΣΑΓΓΕΛΈΑ
MANUEL CAMPOS SÁNCHEZ-BORDONA
της 11ης Φεβρουαρίου 2021 [1]

Υπόθεση C-39/20

Staatssecretaris van Financiën
κατά
Jumbocarry Trading GmbH

[αίτηση του Hoge Raad der Nederlanden
(Ανωτάτου Δικαστηρίου, Κάτω Χώρες)
για την έκδοση προδικαστικής αποφάσεως]

«Προδικαστική παραπομπή – Προθεσμία γνωστοποίησης τελωνειακών οφειλών – Αναστολή της προθεσμίας γνωστοποίησης – Παραγραφή της τελωνειακής οφειλής – Διαχρονική εφαρμογή της διάταξης που διέπει τους λόγους αναστολής – Αρχή της ασφάλειας δικαίου – Αρχή της δικαιολογημένης εμπιστοσύνης»

1. Το 1992, ο κοινοτικός νομοθέτης αποφάσισε να συγκεντρώσει σε ενιαίο κείμενο τις έως τότε διάσπαρτες διατάξεις του τελωνειακού δικαίου. Ως εκ τούτου, εκδόθηκε ο κανονισμός (ΕΟΚ) 2913/92, με τον οποίο θεσπίστηκε ο «κοινοτικός τελωνειακός κώδικας» (στο εξής: ΚΤΚ) [2].

2. Ο ΚΤΚ υποβλήθηκε εν συνεχεία σε τροποποιήσεις, έως ότου καταργήθηκε από τον κανονισμό (ΕΕ) 952/2013 [3], με τον οποίο θεσπίστηκε ο «ενωσιακός τελωνειακός κώδικας» (στο εξής: ΕΤΚ).

3. Βάσει του άρθρου 288 του ΕΤΚ, ορισμένοι από τους κανόνες του εφαρμόζονται από 30ής Οκτωβρίου 2013, ενώ άλλοι από 1ης Μαΐου 2016 [4]. Στους δεύτερους περιλαμβάνονται τα άρθρα 103 και 124 του ΕΤΚ, τα οποία πραγματεύονται, αντιστοίχως, την αναστολή της προθεσμίας γνωστοποίησης της τελωνειακής οφειλής και την απόσβεση της οφειλής αυτής.

4. Με την αίτηση προδικαστικής αποφάσεως, το Hoge Raad der Nederlanden (Ανώτατο Δικαστήριο) ζητεί από το Δικαστήριο να ερμηνεύσει το άρθρο 103, παράγραφος 3, initio και στοιχείο β′, και το άρθρο 124, παράγραφος 1, στοιχείο α′, του ΕΤΚ.

[1] Γλώσσα του πρωτοτύπου: η ισπανική.

[2] Κανονισμός του Συμβουλίου, της 12ης Οκτωβρίου 1992, περί θεσπίσεως κοινοτικού τελωνειακού κώδικα (ΕΕ 1992, L 302, σ. 1).

[3] Κανονισμός του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου, της 9ης Οκτωβρίου 2013, για τη θέσπιση του ενωσιακού τελωνειακού κώδικα (ΕΕ 2013, L 269, σ. 1, διορθωτικά ΕΕ 2013, L 287, σ. 90, και ΕΕ 2016, L 267, σ. 2).

[4] Βάσει του άρθρου 287, ο ΕΤΚ τέθηκε σε ισχύ την 30ή Οκτωβρίου 2013, ήτοι την εικοστή ημέρα από τη δημοσίευσή του στην *Επίσημη Εφημερίδα της Ευρωπαϊκής Ένωσης* της 10ης Οκτωβρίου 2013. Στο άρθρο 288 καθορίζονται τα άρθρα που εφαρμόζονται από την 30ή Οκτωβρίου 2013 και εκείνα που εφαρμόζονται από την 1η Μαΐου 2016.

5. Με τα προδικαστικά ερωτήματα που υποβάλλει, το αιτούν δικαστήριο ζητεί, κατ' ουσίαν, να διευκρινιστεί αν ένας κανόνας του ΕΤΚ μπορεί να αναστείλει την προθεσμία παραγραφής τελωνειακής οφειλής ενώ η προθεσμία αυτή είχε ήδη αρχίσει να τρέχει, με αποτέλεσμα να μετατίθεται, πέραν της ημερομηνίας κατά την οποία η οφειλή αυτή επρόκειτο να παραγραφεί βάσει του ΚΤΚ, η ημέρα κατά την οποία οι τελωνειακές αρχές μπορούν να γνωστοποιήσουν (και να εισπράξουν) την οφειλή.

I. Το δίκαιο της Ένωσης

A. Ο κοινοτικός τελωνειακός κώδικας (ΚΤΚ)

6. Το άρθρο 221, παράγραφοι 1, 3 και 4, ορίζει τα εξής:

«1. Το ποσό των δασμών πρέπει να γνωστοποιείται στον οφειλέτη, με την κατάλληλη διαδικασία, μόλις καταλογισθεί.

[…]

3. Η γνωστοποίηση στον οφειλέτη δεν είναι δυνατόν να γίνει μετά τη λήξη τριετούς προθεσμίας από την ημερομηνία γένεσης της τελωνειακής οφειλής. Η προθεσμία αυτή αναστέλλεται από τη στιγμή που υποβάλλεται προσφυγή κατά την έννοια του άρθρου 243 και καθ' όλη τη διάρκεια της διαδικασίας προσφυγής.

4. Εάν η τελωνειακή οφειλή έχει γεννηθεί από πράξη η οποία, κατά τη στιγμή της διαπράξεώς της, εδιώκετο ως ποινικό αδίκημα, η γνωστοποίηση στον οφειλέτη είναι δυνατόν να γίνει, υπό τις προϋποθέσεις που ορίζονται στις ισχύουσες διατάξεις, μετά την παρέλευση της τριετούς προθεσμίας που αναφέρεται στην παράγραφο 3.»

B. Ο ενωσιακός τελωνειακός κώδικας (ΕΤΚ)

7. Το άρθρο 22, παράγραφος 6, ορίζει τα εξής:

«6. Πριν από τη λήψη απόφασης που θα μπορούσε να επηρεάσει αρνητικά τον αιτούντα, οι τελωνειακές αρχές κοινοποιούν, στον αιτούντα, τους λόγους στους οποίους προτίθενται να βασίσουν την απόφασή τους και του παρέχουν τη δυνατότητα να εκφράσει τη γνώμη του, εντός περιόδου που καθορίζεται από την ημερομηνία κατά την οποία λαμβάνει ή θεωρείται ότι λαμβάνει γνώση της κοινοποίησης. Μετά τη λήξη της εν λόγω περιόδου, ο αιτών ενημερώνεται με τον κατάλληλο τρόπο σχετικά με την απόφαση.»

8. Το άρθρο 29 διαλαμβάνει τα εξής:

«Με εξαίρεση τις περιπτώσεις όπου μια τελωνειακή αρχή ενεργεί ως δικαστική αρχή, οι διατάξεις του άρθρου 22 παράγραφοι 4, 5, 6 και 7, του άρθρου 23 παράγραφος 3 και των άρθρων 26, 27 και 28 ισχύουν επίσης για τις αποφάσεις που λαμβάνονται από τις τελωνειακές αρχές χωρίς προηγούμενη αίτηση του ενδιαφερομένου.»

9. Το άρθρο 103, παράγραφος 1 και παράγραφος 3, initio και στοιχείο β', ορίζει τα εξής:

«1. Δεν γνωστοποιείται τελωνειακή οφειλή στον οφειλέτη μετά το πέρας περιόδου τριών ετών από την ημερομηνία γένεσης της τελωνειακής οφειλής.

3. Οι περίοδοι που καθορίζονται στις παραγράφους 1 και 2 αναστέλλονται:

[…]

β) εάν οι τελωνειακές αρχές ενημερώσουν τον οφειλέτη, σύμφωνα με το άρθρο 22 παράγραφος 6, όσον αφορά τους λόγους για τους οποίους σκοπεύουν να γνωστοποιήσουν την τελωνειακή οφειλή· η αναστολή αυτή εφαρμόζεται από την ημερομηνία της εν λόγω ενημέρωσης μέχρι το τέλος του χρονικού διαστήματος εντός του οποίου ο οφειλέτης δικαιούται να εκφράσει την άποψή του.»

10. Κατά το άρθρο 124, παράγραφος 1, στοιχείο α':

«1. Με την επιφύλαξη των κείμενων διατάξεων σχετικά με τη μη ανάκτηση του ποσού του εισαγωγικού ή εξαγωγικού δασμού που αντιστοιχεί σε τελωνειακή οφειλή σε περίπτωση δικαστικά διαπιστωμένης αφερεγγυότητας του οφειλέτη, η τελωνειακή οφειλή, κατά την εισαγωγή ή την εξαγωγή, αποσβέννυται με έναν από τους ακόλουθους τρόπους:

α) όταν η τελωνειακή οφειλή δεν μπορεί πλέον να γνωστοποιηθεί στον οφειλέτη σύμφωνα με το άρθρο [103]».

11. Το άρθρο 288 διαλαμβάνει τα εξής:

«1. Τα άρθρα 2, 7, 8, 10, 11, 17, 20, 21, 24, 25, 31, 32, 36, 37, 40, 41, 50, 52, 54, 58, 62, 63, 65, 66, 68, 75, 76, 88, 99, 100, 106, 107, 115, 122, 123, 126, 131, 132, 138, 142, 143, 151, 152, 156, 157, 160, 161, 164, 165, 168, 169, 175, 176, 178, 180, 181, 183, 184, 186, 187, 193, 196, 200, 206, 207, 209, 212, 213, 216, 217, 221, 222, 224, 225, 231, 232, 235, 236, 239, 253, 265, 266, 268, 273, 276, 279, 280, 281, 283, 284, 285 και 286 εφαρμόζονται από 30ης Οκτωβρίου 2013.

2. Τα άρθρα πλην όσων αναφέρονται στην παράγραφο 1 εφαρμόζονται από 1ης Μαΐου 2016.»

Γ. Κατ' εξουσιοδότηση κανονισμός (ΕΕ) 2015/2446 [5]

12. Το άρθρο 8, παράγραφος 1, προβλέπει τα εξής:

«1. Η περίοδος εντός της οποίας ο αιτών μπορεί να εκφράσει την άποψή του προτού ληφθεί απόφαση η οποία θα τον επηρέαζε αρνητικά είναι 30 ημέρες.»

[5] Κατ' εξουσιοδότηση κανονισμός της Επιτροπής, της 28ης Ιουλίου 2015, για τη συμπλήρωση του κανονισμού (ΕΕ) αριθ. 952/2013 του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου, όσον αφορά λεπτομερείς κανόνες σχετικούς με ορισμένες από τις διατάξεις του ενωσιακού τελωνειακού κώδικα (ΕΕ 2015, L 343, σ. 1, στο εξής: κατ' εξουσιοδότηση κανονισμός 2015/2446).

II. Τα πραγματικά περιστατικά, η διαφορά και τα προδικαστικά ερωτήματα

13. Η Jumbocarry Trading GmbH (στο εξής: Jumbocarry) είναι εταιρία με έδρα στη Γερμανία. Στις 4 Ιουλίου 2013 κατέθεσε στις Κάτω Χώρες διασάφηση εισαγωγής εμπορευμάτων κεραμικών ειδών για να τεθούν σε ελεύθερη κυκλοφορία. Σε αυτή δήλωσε ως χώρα καταγωγής των ειδών το Μπαγκλαντές, με αποτέλεσμα να υπολογιστεί μηδενικός δασμός, καθώς για τη χώρα αυτή ίσχυαν δασμολογικές προτιμήσεις.

14. Την 1η Ιουνίου 2016, θεωρώντας ότι το πιστοποιητικό καταγωγής των εμπορευμάτων ήταν πλαστό, ο Inspecteur van de Belastingdienst (ελεγκτής της αρχής δημοσίων εσόδων, Κάτω Χώρες· στο εξής: Inspecteur) γνωστοποίησε εγγράφως στην Jumbocarry ότι επρόκειτο να επιβάλει εκ των υστέρων είσπραξη των δασμών, με δασμολογικό συντελεστή 12 %. Στο ίδιο έγγραφο γνωστοποίησε στην εταιρία ότι η τελευταία είχε τη δυνατότητα να εκφράσει την άποψή της εντός 30 ημερών.

15. Στις 18 Ιουλίου 2016, η αρχή δημοσίων εσόδων κοινοποίησε στην Jumbocarry ειδοποίηση πληρωμής της τελωνειακής οφειλής.

16. Η Jumbocarry προσέφυγε κατά της απόφασης αυτής ενώπιον του rechtbank Noord-Holland (πρωτοβάθμιου δικαστηρίου Noord-Holland, Κάτω Χώρες), το οποίο αποφάνθηκε υπέρ αυτής κρίνοντας ότι η τελωνειακή οφειλή είχε πλέον παραγραφεί, καθόσον είχαν παρέλθει τρία έτη από τη γένεσή της (στις 4 Ιουλίου 2013).

17. Ο Inspecteur άσκησε έφεση κατά της πρωτόδικης απόφασης ενώπιον του gerechtshof Amsterdam (εφετείου Άμστερνταμ, Κάτω Χώρες), το οποίο απέρριψε την έφεση με απόφαση της 27ης Φεβρουαρίου 2018.

18. Ο Staatssecretaris van Financiën (Υφυπουργός Οικονομικών, Κάτω Χώρες) κατέθεσε αίτηση αναιρέσεως ενώπιον του Hoge Raad der Nederlanden (Ανωτάτου Δικαστηρίου, Κάτω Χώρες), το οποίο, καθότι διατηρεί αμφιβολίες όσον αφορά τα διαχρονικά αποτελέσματα ορισμένων κανόνων του ΕΤΚ, υποβάλλει στο Δικαστήριο τα ακόλουθα προδικαστικά ερωτήματα:

«1) Εφαρμόζονται τα άρθρα 103, παράγραφος 3, initio και στοιχείο β', και 124, παράγραφος 1, στοιχείο α', του κανονισμού (ΕΕ) 952/2013 του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου, της 9ης Οκτωβρίου 2013, για τη θέσπιση του ενωσιακού τελωνειακού κώδικα, επί τελωνειακής οφειλής ήδη γεννημένης πριν από την 1η Μαΐου 2016, η οποία όμως δεν είχε ακόμη παραγραφεί κατά την ημερομηνία εκείνη;

2) Σε περίπτωση καταφατικής απάντησης στο πρώτο ερώτημα: Συνιστά η εφαρμογή των ανωτέρω διατάξεων παραβίαση των αρχών της ασφάλειας δικαίου ή της προστασίας της δικαιολογημένης εμπιστοσύνης;»

III. Η διαδικασία ενώπιον του Δικαστηρίου

19. Η αίτηση προδικαστικής αποφάσεως περιήλθε στο Δικαστήριο στις 27 Ιανουαρίου 2020.

20. Γραπτές παρατηρήσεις κατέθεσαν η Jumbocarry, η Ολλανδική Κυβέρνηση, η Επιτροπή, το Συμβούλιο και το Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο.

21. Το Δικαστήριο έθεσε στους διαδίκους και στους παρεμβαίνοντες στην προδικαστική διαδικασία ορισμένες ερωτήσεις προς γραπτή απάντηση [6] σχετικά με τα εξής:

– τις ενδεχόμενες συνέπειες για την υπό κρίση διαφορά των διδαγμάτων που αντλούνται από την απόφαση του Δικαστηρίου της 5ης Δεκεμβρίου 2017, M.A.S. και M.B., ιδίως από τη σκέψη 42 αυτής [7].

– Τον χαρακτηρισμό της επίμαχης τελωνειακής οφειλής ως αποτελέσματος πράξης η οποία, κατά τη στιγμή της τέλεσής της, διωκόταν ως ποινικό αδίκημα, με παραπομπή στην απόφαση της 19ης Οκτωβρίου 2017, A [8] (σκέψεις 54 έως 62).

– Την αναλογία της κοινοποίησης που προβλέπεται στο άρθρο 22, παράγραφος 6, σε συνδυασμό με το άρθρο 29, του ΕΚΤ, προς την προβλεπόμενη στο άρθρο 221, παράγραφος 3, του ΚΤΚ γνωστοποίηση, η οποία διακόπτει την τριετή προθεσμία παραγραφής, σύμφωνα με την απόφαση της 10ης Ιουλίου 2019, CEVA Freight Holland [9] (σκέψεις 43, 45, 46 και 48).

IV. Ανάλυση

A. Προκαταρκτικές διευκρινίσεις

22. Προτού εξετάσω το ζήτημα της απάντησης που πρέπει να δοθεί στο Hoge Raad der Nederlanden (Ανώτατο Δικαστήριο), θα διευκρινίσω ορισμένα σημεία στις ερωτήσεις που έθεσε το Δικαστήριο στους διαδίκους και στους παρεμβαίνοντες στην προδικαστική διαδικασία.

23. Οι ερωτήσεις του Δικαστηρίου δεν θέτουν υπό αμφισβήτηση τα πραγματικά περιστατικά που εκτίθενται στη διάταξη περί παραπομπής [10]. Αντιθέτως, εκκινώντας από αυτά, μπορούν να παράσχουν στο αιτούν δικαστήριο μια θεώρηση του δικαίου της Ένωσης η οποία δεν συμπίπτει απολύτως με τη δική του.

24. Ουδόλως κωλύεται το Δικαστήριο να παράσχει στο εθνικό δικαστήριο κατευθύνσεις, βάσει της δικογραφίας και των παρατηρήσεων που κατατίθενται ενώπιόν του, ως προς σημεία μη περιλαμβανόμενα στη διάταξη περί παραπομπής, εφόσον το κρίνει αναγκαίο για τη βελτίωση της συνεργασίας του με το αιτούν δικαστήριο.

[6] Στις ερωτήσεις απάντησαν η Ολλανδική Κυβέρνηση, η Επιτροπή, το Συμβούλιο και το Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο (δεν απάντησε, ως εκ τούτου, η Jumbocarry).

[7] Υπόθεση C-42/17 (EU:C:2017:936, στο εξής: απόφαση Taricco II). Στο μέτρο που στη σκέψη 42 της απόφασης αυτής περιέχεται ειδική μνεία στην «απόφαση Taricco, σκέψη 57, και [στη μνημονευόμενη] στη σκέψη αυτή νομολογία του Ευρωπαϊκού Δικαστηρίου των Δικαιωμάτων του Ανθρώπου», η ερώτηση του Δικαστηρίου επεκτεινόταν, εμμέσως, στις συνέπειες της απόφασης της 8ης Σεπτεμβρίου 2015, Taricco κ.λπ. (C-105/14, EU:C:2015:555, στο εξής: απόφαση Taricco I), στην υπό κρίση υπόθεση.

[8] Υπόθεση C-522/16 (EU:C:2017:778, στο εξής: απόφαση A).

[9] Υπόθεση C-249/18 (EU:C:2019:587, στο εξής απόφαση CEVA).

[10] Όπως υπενθύμισε το Δικαστήριο στην απόφαση της 2ας Απριλίου 2020, Coty Germany (C-567/18, EU:C:2020:267, σκέψη 22), «[δ]εδομένου ότι το αιτούν δικαστήριο είναι το μόνο αρμόδιο να διαπιστώσει και να εκτιμήσει τα πραγματικά περιστατικά της διαφοράς της οποίας επιλαμβάνεται, το Δικαστήριο πρέπει καταρχήν να περιορίσει την εξέτασή του στα στοιχεία εκτιμήσεως που αποφάσισε να του υποβάλει το αιτούν δικαστήριο και πρέπει, συνεπώς, να εξετάσει την κατάσταση που το αιτούν δικαστήριο κρίνει δεδομένη».

1. Χαρακτηρισμός της πράξης από την οποία προκύπτει η τελωνειακή οφειλή και συνέπειες του χαρακτηρισμού αυτού στην προθεσμία παραγραφής

25. Κατά το άρθρο 221, παράγραφος 4, του ΚΤΚ, «[ε]άν η τελωνειακή οφειλή έχει γεννηθεί από πράξη η οποία, κατά τη στιγμή της διαπράξεώς της, εδιώκετο ως ποινικό αδίκημα, η γνωστοποίηση στον οφειλέτη είναι δυνατόν να γίνει, υπό τις προϋποθέσεις που ορίζονται στις ισχύουσες διατάξεις, μετά την παρέλευση της τριετούς προθεσμίας [από τη γένεση της οφειλής]».

26. Ακόμη και όταν η διάταξη αυτή ή άλλες παράγραφοι του ίδιου άρθρου 221 του ΚΤΚ δεν χρησιμοποιούσαν τον όρο *παραγραφή*, το Δικαστήριο θεώρησε ότι η τριετής προθεσμία για την οποία γινόταν λόγος ήταν, όντως, η προθεσμία παραγραφής της τελωνειακής οφειλής [11].

27. Συγκεκριμένα: «κατά πάγια νομολογία, το άρθρο 221, παράγραφος 3, πρώτη περίοδος, του [ΚΤΚ] θέτει *έναν κανόνα παραγραφής* κατά τον οποίο η γνωστοποίηση του ποσού των καταβλητέων εισαγωγικών ή εξαγωγικών δασμών δεν μπορεί να γίνει μετά τη λήξη τριετούς προθεσμίας από την ημερομηνία γενέσεως της τελωνειακής οφειλής» [12].

28. Επομένως, βάσει του προμνησθέντος άρθρου 221, παράγραφος 4, του ΚΤΚ, η *προθεσμία παραγραφής* της τελωνειακής οφειλής την οποία θέσπιζε ο κώδικας αυτός δεν περιοριζόταν σε τρία έτη, όταν η οφειλή «έχει γεννηθεί από πράξη η οποία […] εδιώκετο ως ποινικό αδίκημα».

29. Αυτό εκτίμησε το Δικαστήριο σε υπόθεση στην οποία τα εμπορεύματα είχαν τεθεί σε ελεύθερη κυκλοφορία παρανόμως, κατόπιν διασάφησης βασισμένης σε εσφαλμένα στοιχεία [13].

30. Κατά το Δικαστήριο, ναι μεν η θέση σε ελεύθερη κυκλοφορία συνιστά ένα από τα απαριθμούμενα στο άρθρο 201, παράγραφος 1, του ΚΤΚ γενεσιουργά αίτια της τελωνειακής οφειλής κατά την εισαγωγή, πλην όμως «αυτό δεν συνεπάγεται ότι τέτοια οφειλή δεν “προκύπτει”, κατά την έννοια του άρθρου 221, παράγραφος 4, του τελωνειακού κώδικα, από πράξεις όπως οι επίμαχες στην υπόθεση της κύριας δίκης» [14].

31. Επομένως, η προβλεπόμενη στο άρθρο 221, παράγραφος 3, του ΚΤΚ προθεσμία μπορούσε να υπερβεί τα τρία έτη εφόσον οι πράξεις από τις οποίες προέκυψε η τελωνειακή οφειλή υπέκειντο σε ποινική δικαστική δίωξη [15].

[11] Στην πραγματικότητα, παραγράφεται «η αξίωση προς είσπραξη της τελωνειακής οφειλής […] γεγονός που ισοδυναμεί με παραγραφή της ίδιας της οφειλής», κατά την απόφαση της 23ης Φεβρουαρίου 2006, Molenbergnatie (C-201/04:EU:C:2006:136, σκέψη 42, στο εξής: απόφαση Molenbergnatie).

[12] Αποφάσεις της 17ης Ιουνίου 2010, Agra (C-75/09, EU:C:2010:352, σκέψη 30), η οποία παραπέμπει στην απόφαση Molenbergnatie (σκέψη 39), και της 16ης Ιουλίου 2009, Snauwaert κ.λπ. (C-124/08 και C-125/08, EU:C:2009:469, σκέψη 28). Η υπογράμμιση δική μου.

[13] Απόφαση Α. Στην υπόθεση εκείνη, εταιρία με καταστατική έδρα στη Γερμανία συμπλήρωσε πλείονες διασαφήσεις για τη θέση σε ελεύθερη κυκλοφορία στις Κάτω Χώρες αγαθών προελεύσεως Βραζιλίας και Αργεντινής. Οι ολλανδικές τελωνειακές αρχές θεώρησαν ότι είχε δημιουργηθεί μεταξύ διάφορων επιχειρηματιών μια αλυσίδα διαδοχικών συναλλαγών μέσω των οποίων «η αρχική τιμή των προϊόντων […] τα οποία αγοράζονταν από ανεξάρτητους Νοτιοαμερικανούς προμηθευτές, αυξανόταν τεχνητώς κατά τις επόμενες συναλλαγές, ώστε η τιμή εισαγωγής cif των επίμαχων προϊόντων να είναι υψηλότερη της τιμής ενεργοποιήσεως, με σκοπό την αποφυγή της καταβολής των συμπληρωματικών εισαγωγικών δασμών που προβλέπονται από τους κανονισμούς […]» (σκέψη 24). Το Δικαστήριο έκρινε ότι, «καθόσον η εν μέρει ή και καθόλου είσπραξη των συμπληρωματικών αυτών εισαγωγικών δασμών οφείλεται στο γεγονός ότι προσκομίστηκαν εσφαλμένα στοιχεία, πρέπει να θεωρηθεί ότι η τελωνειακή αυτή οφειλή “προκύπτει”, κατά την έννοια του άρθρου 221, παράγραφος 4, του τελωνειακού κώδικα, από την προσκόμιση των στοιχείων αυτών» (σκέψη 57).

[14] Όπ.π. (σκέψη 58).

[15] Όπ.π. (σκέψη 61).

32. Ο ίδιος αυτός κανόνας, με μικρές διαφοροποιήσεις, περιέχεται στο άρθρο 103, παράγραφος 2, του ΕΚΤ [16]. Δυνάμει αυτού, εάν η τελωνειακή οφειλή γεννήθηκε ως αποτέλεσμα πράξης η οποία διωκόταν ως ποινικό αδίκημα, η προθεσμία για την γνωστοποίησή της μπορεί να παραταθεί σε πέντε έτη κατ' ελάχιστο όριο και σε δέκα έτη κατ' ανώτατο όριο.

33. Επομένως, εφόσον το επιτρέπουν οι δικονομικοί κανόνες του εθνικού δικαίου [17], το αιτούν δικαστήριο θα μπορούσε να κρίνει αν η κατάσταση είναι, στην προκειμένη περίπτωση, ανάλογη εκείνης που εξετάστηκε στην απόφαση Α.

34. Σύμφωνα με όλες τις ενδείξεις, συντρέχει τέτοια αναλογία, καθόσον, σύμφωνα με τη διάταξη περί παραπομπής, στη γνωστοποίηση που απηύθυνε στην Jumbocarry την 1η Ιουνίου 2016, ο Inspecteur εξέφρασε αμφιβολίες σχετικά με την πραγματική προέλευση των δηλούμενων στη διασάφηση εμπορευμάτων και υποστήριξε ότι το πιστοποιητικό ήταν *πλαστό* [18].

35. Εάν το αιτούν δικαστήριο επιβεβαιώσει ότι η πράξη ως αποτέλεσμα της οποίας γεννήθηκε η τελωνειακή οφειλή της Jumbocarry διωκόταν ως ποινικό αδίκημα, η οφειλή αυτή, η οποία γεννήθηκε στις 4 Ιουλίου 2013, δεν θα είχε αποσβεστεί λόγω παραγραφής ούτε την 1η Ιουνίου 2016 (ημερομηνία της γνωστοποίησης του Inspecteur) ούτε τη 18η Ιουλίου 2016 (ημερομηνία της ειδοποίησης πληρωμής).

36. Στην περίπτωση αυτή, θα παρέλκει η ανάλυση των συνεπειών που είχαν, βάσει του ΚΤΚ ή του ΕΤΚ, οι πράξεις οι οποίες ανέστειλαν την τριετή προθεσμία παραγραφής της τελωνειακής οφειλής το 2016. Επαναλαμβάνω ότι αυτή η τριετής προθεσμία δεν θα είναι η εφαρμοστέα στην υπό κρίση υπόθεση.

2. Γνωστοποίηση στον οφειλέτη κατά τον ΚΤΚ

37. Το ποσό των δασμών, το οποίο υπολογίζεται από τις τελωνειακές αρχές μόλις αυτές διαθέτουν τα απαραίτητα στοιχεία [19], έπρεπε να γνωστοποιηθεί στον οφειλέτη «με την κατάλληλη διαδικασία» και εντός μέγιστης προθεσμίας τριών ετών από τη γένεση της οφειλής αυτής, βάσει του άρθρου 221, παράγραφοι 1 και 3, του ΚΤΚ.

[16] Άρθρο 103, παράγραφος 2: «Αν η τελωνειακή οφειλή έχει γεννηθεί ως αποτέλεσμα πράξης η οποία, κατά τη στιγμή της διαπράξεώς της, διωκόταν ως ποινικό αδίκημα, η περίοδος των τριών ετών που καθορίζεται στην παράγραφο 1 παρατείνεται σε πέντε έτη κατ' ελάχιστο όριο και δέκα έτη κατ' ανώτατο όριο σύμφωνα με την εθνική νομοθεσία».

[17] Στην απάντησή της στις ερωτήσεις που έθεσε το Δικαστήριο, η Ολλανδική Κυβέρνηση διευκρίνισε ότι δεν επιτρέπεται στο στάδιο της αναιρετικής δίκης να διαπιστωθεί η ύπαρξη συμπεριφοράς που διώκεται ως ποινικό αδίκημα, εάν το πρωτοβάθμιο και το δευτεροβάθμιο δικαστήριο δεν διαπίστωσαν τέτοια συμπεριφορά.

[18] Σημείο 2.3 της διατάξεως περί παραπομπής. Στην απόφαση Α (σκέψη 45), το Δικαστήριο διευκρίνισε, σε σχέση με το άρθρο 201 του ΚΤΚ, ότι «από τη διάταξη αυτή προκύπτει ότι τα στοιχεία που χρησίμευσαν ως βάση για τη συμπλήρωση διασαφήσεως πρέπει να θεωρούνται "εσφαλμένα" […] όταν εξαιτίας τους δεν εισπράχθηκαν εν μέρει ή και καθόλου οι νομίμως οφειλόμενοι δασμοί».

[19] Άρθρο 217 του ΚΤΚ. Όταν το ποσό των απαιτητών δασμών συνέπιπτε με το αναγραφόμενο στη διασάφηση, η γνωστοποίηση δεν ήταν πλέον αναγκαία, υποκαθιστάμενη από την άδεια παραλαβής των εμπορευμάτων από την τελωνειακή αρχή (βλ. άρθρο 221, παράγραφος 2, του ΚΤΚ).

38. Το Δικαστήριο αποφάνθηκε σχετικά με τη *γνωστοποίηση* αυτή, επισημαίνοντας, όσον αφορά τη μορφή και το περιεχόμενό της, ότι «[…] εναπόκειται στις αρμόδιες κρατικές αρχές να εξασφαλίσουν γνωστοποίηση που θα παρέχει τη δυνατότητα στον οφειλέτη της τελωνειακής οφειλής να λάβει επακριβώς γνώση των δικαιωμάτων του» [20]. Αντιθέτως, δεν ήταν απαραίτητη η τήρηση ειδικών διαδικαστικών κανόνων [21].

39. Όσον αφορά τις συνέπειές της, το Δικαστήριο αποφάνθηκε ότι «η γνωστοποίηση στον οφειλέτη […] σύμφωνα με το άρθρο 221, παράγραφος 3, του [ΚΤΚ], συνεπάγεται τη *διακοπή* της προθεσμίας παραγραφής» με την παρέλευση της οποίας η τελωνειακή οφειλή αποσβέννυται. [22]

40. Οι «γνωστοποιήσεις» του άρθρου 221, παράγραφοι 1 και 3, του ΚΤΚ και οι «κοινοποιήσεις» του άρθρου 22, παράγραφος 6, και του άρθρου 103, παράγραφος 3, initio και στοιχείο β', του ΕΚΤ έχουν αξιοσημείωτα κοινά σημεία. Δεν συμπίπτουν ως προς όλα τα στοιχεία τους [23], πλην όμως, σε συγκεκριμένες περιπτώσεις, μπορούν να θεωρηθούν διοικητικές πράξεις ισοδύναμου περιεχομένου, εάν εφαρμοστεί η προσέγγιση που ακολούθησε το Δικαστήριο κατά την ερμηνεία του πρώτου από τα άρθρα αυτά.

41. Ο ΚΤΚ δεν προέβλεπε ρητώς ότι ο οφειλέτης έπρεπε να ενημερωθεί για τις διοικητικές αποφάσεις που έθιγαν τα συμφέροντά του πριν από την έκδοση των πράξεων αυτών. Όπως προεκτέθηκε, περιοριζόταν στην πρόβλεψη ότι η διοίκηση έπρεπε να ενημερώσει τον οφειλέτη με την κατάλληλη διαδικασία σχετικά με το ποσό των δασμών, πριν από την παρέλευση της τριετούς προθεσμίας από τη γένεση της τελωνειακής οφειλής.

42. Εντούτοις, το Δικαστήριο έκρινε ότι η προηγούμενη γνωστοποίηση ήταν υποχρεωτική υπό τον ΚΤΚ [24], καθόσον παρείχε στον οφειλέτη την ευκαιρία ακρόασης και, ταυτοχρόνως, «στην αρμόδια αρχή τη δυνατότητα να λάβει λυσιτελώς υπόψη όλα τα στοιχεία που ασκούν επιρροή» [25]. Όπως υπενθύμισα, η γνωστοποίηση αυτή «διέκοπτε» την προθεσμία παραγραφής της τελωνειακής οφειλής [26].

43. Δεδομένου ότι ο ΚΤΚ δεν θέσπιζε ρητώς υποχρέωση προηγούμενης γνωστοποίησης στον οφειλέτη, δεν ρύθμιζε ούτε άλλα ζητήματα σχετικά με αυτήν, όπως τα μέσα ή την προθεσμία που είχε στη διάθεσή του ο οφειλέτης για να εκφράσει την άποψή του. Τα ζητήματα αυτά ρυθμίζονταν από το εθνικό δίκαιο, τηρουμένων των αρχών της αποτελεσματικότητας και της ισοδυναμίας.

[20] Απόφαση Molenbergnatie (σκέψη 53). Στην υπόθεση εκείνη το ζήτημα ήταν αν μπορούσε να θεωρηθεί γνωστοποίηση έγγραφο το οποίο «[…] ουδόλως παραπέμπει στο άρθρο 221 του [ΚΤΚ] ή ουδόλως αναφέρει ότι πρόκειται για γνωστοποίηση του ποσού των δασμών στον οφειλέτη», σύμφωνα με τη διατύπωση του τέταρτου προδικαστικού ερωτήματος που υπέβαλε στο Δικαστήριο το δικάσαν στην υπόθεση εκείνη δικαστήριο, όπως παρατέθηκε στη σκέψη 24.

[21] Όπ.π. (σκέψεις 53 και 54 και σημείο 4 του διατακτικού).

[22] Απόφαση CEVA (σκέψη 47). Η υπογράμμιση δική μου.

[23] Δεν πρόκειται, επομένως, για αυτόματη ή γενικευμένη εξομοίωση: συμφωνώ ως προς αυτό με την απάντηση της Επιτροπής στις ερωτήσεις που έθεσε το Δικαστήριο (σημεία 15 επ.). Προτείνω, αντιθέτως, να αναλυθεί η ισοδυναμία τους *στη συγκεκριμένη περίπτωση*, υπό το πρίσμα των ιδιαίτερων περιστάσεων της υπόθεσης.

[24] Απόφαση της 3ης Ιουλίου 2014, Kamino International Logistics και Datema Hellmann Worldwide Logistics (C-129/13 και C-130/13, EU:C:2014:2041, σκέψεις 28 επ.).

[25] Όπ.π. (σκέψη 38): «Για να εξασφαλίσει την αποτελεσματική προστασία του συγκεκριμένου προσώπου ή της συγκεκριμένης επιχειρήσεως, ο κανόνας αυτός έχει ως αντικείμενο, μεταξύ άλλων, να τους παράσχει τη δυνατότητα διορθώσεως τυχόν λάθους ή προβολής στοιχείων της προσωπικής τους καταστάσεως συνηγορούντων υπέρ της λήψεως, της μη λήψεως ή της προσδόσεως συγκεκριμένου περιεχομένου στην απόφαση».

[26] Απόφαση CEVA (σκέψη 47). Στην απόφαση γίνεται λόγος για «διακοπή» της προθεσμίας παραγραφής, πλην όμως, βάσει του συγκειμένου, θα μπορούσε να πρόκειται όχι για πραγματική διακοπή (η οποία θα επέβαλλε την επανέναρξη της προθεσμίας αυτής), αλλά μάλλον για «αναστολή». Για «αναστολή» της προθεσμίας λόγω άσκησης προσφυγής έκανε, ρητώς, λόγο το άρθρο 221, παράγραφος 3, του ΚΤΚ.

44. Ο ΕΤΚ ρυθμίζει ρητώς τη γνωστοποίηση στον οφειλέτη προκειμένου αυτός να μπορεί να εκφράσει την άποψή του προς υπεράσπιση των συμφερόντων του [27]. Σύμφωνα με τη νομολογία του Δικαστηρίου σχετικά με τον ΚΤΚ (και, τρόπον τινά, ως αντίστιξη στην αναγνώριση του δικαιώματος άμυνας) [28], το άρθρο 103, παράγραφος 3, initio και στοιχείο β′, του ΕΚΤ προβλέπει ότι αυτή η πράξη της διοίκησης μπορεί να αναστείλει την τριετή προθεσμία γνωστοποίησης της οφειλής, της οποίας η ημερομηνία έναρξης συμπίπτει με τη στιγμή γένεσης της οφειλής. Η αναστολή διαρκεί έως το τέλος του χρονικού διαστήματος εντός του οποίου ο οφειλέτης δικαιούται να εκφράσει την άποψή του [29], ο δε υπολογισμός της προθεσμίας συνεχίζεται από το χρονικό αυτό σημείο.

45. Με άλλα λόγια, η προβλεπόμενη στο άρθρο 103, παράγραφος 3, initio και στοιχείο β′, του ΚΤΚ αναστολή προσθέτει τριάντα ημέρες στα τρία έτη τα οποία, υπολογιζόμενα από τη στιγμή της γένεσης της τελωνειακής οφειλής, συνιστούν το χρονικό όριο για τη γνωστοποίηση αυτής. Τοιουτοτρόπως, παρατείνεται στην πραγματικότητα (για πολύ σύντομο χρονικό διάστημα) η προθεσμία παραγραφής με την οποία αποσβέννυται το δικαίωμα της διοίκησης να εισπράξει την τελωνειακή οφειλή [30].

46. Στην υπό κρίση υπόθεση, όπως διευκρινίζει το αιτούν δικαστήριο, ο Inspecteur απηύθυνε τη γνωστοποίηση στην Jumbocarry την 1η Ιουνίου 2016, προκειμένου να την ενημερώσει ότι είχε την πρόθεση να εισπράξει την τελωνειακή οφειλή εκ των υστέρων, με δασμολογικό συντελεστή 12 %, και έταξε στην εταιρία προθεσμία τριάντα ημερών για να εκφράσει την άποψή της.

47. Εάν αυτή ήταν η ακολουθία των πραγματικών περιστατικών, η εφαρμογή της προμνησθείσας νομολογίας θα μπορούσε να οδηγήσει το αιτούν δικαστήριο να σταθμίσει δύο κρίσιμους για τη διαφορά παράγοντες:

– ο πρώτος παράγοντας είναι ότι η γνωστοποίηση με το περιεχόμενο αυτό μπορούσε να είναι πρόσφορη ώστε να παράσχει στον οφειλέτη προσήκουσα πληροφόρηση και τη δυνατότητα να υπερασπίσει τα δικαιώματά του έχοντας πλήρη γνώση της υποθέσεως, υπό την έννοια της ερμηνείας που έδωσε το Δικαστήριο στο άρθρο 221, παράγραφος 3, του ΚΤΚ στην απόφαση Molenbergnatie [31].

– Ο δεύτερος παράγοντας είναι ότι η γνωστοποίηση αυτή θα είχε προκαλέσει, επίσης κατ' εφαρμογήν του άρθρου 221, παράγραφος 3, του ΚΤΚ, όπως ερμηνεύεται από το Δικαστήριο [32], τη *διακοπή* (ή αναστολή) της τριετούς προθεσμίας παραγραφής, η οποία αρχίζει να υπολογίζεται από τη στιγμή της γένεσης της τελωνειακής οφειλής.

[27] Κατά κανόνα, «πριν από τη λήψη απόφασης που θα μπορούσε να επηρεάσει αρνητικά τον αιτούντα, οι τελωνειακές αρχές κοινοποιούν, στον αιτούντα, τους λόγους στους οποίους προτίθενται να βασίσουν την απόφασή τους και του παρέχουν τη δυνατότητα να εκφράσει τη γνώμη του, εντός περιόδου που καθορίζεται από την ημερομηνία κατά την οποία λαμβάνει ή θεωρείται ότι λαμβάνει γνώση της κοινοποίησης» (άρθρο 22, παράγραφος 6, του ΕΤΚ). Βλ., επίσης, άρθρο 29 του ΕΚΤ, όταν η απόφαση της τελωνειακής αρχής δεν λήφθηκε κατόπιν αιτήσεως του ενδιαφερομένου.

[28] Συγκεκριμένα, σκοπός ήταν να εμποδιστεί η απόσβεση της τελωνειακής οφειλής όταν η γνωστοποίηση πραγματοποιούνταν σχεδόν στη λήξη της προθεσμίας. Βλ. τροπολογία 62 του άρθρου 91 της πρότασης της Επιτροπής, Έκθεση σχετικά με την πρόταση κανονισμού του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου για τη θέσπιση του ενωσιακού τελωνειακού κώδικα, έγγραφο A7-0006/2013, σ. 47.

[29] Το άρθρο 24, στοιχείο στ′, του ΕΚΤ ανέθεσε στην Επιτροπή την εξουσία να εκδίδει κατ' εξουσιοδότηση πράξεις για τον καθορισμό της διάρκειας της περιόδου που μνημονεύεται στο άρθρο 22, παράγραφος 6, πρώτο εδάφιο. Το άρθρο 8, παράγραφος 1, του κατ' εξουσιοδότηση κανονισμού καθόρισε τη διάρκεια αυτή σε τριάντα ημέρες.

[30] Βλ. υποσημείωση 11 των παρουσών προτάσεων.

[31] Σημείο 38 των παρουσών προτάσεων. Στην απάντησή του στις ερωτήσεις που έθεσε το Δικαστήριο, το Συμβούλιο συμφωνεί ότι η δυνατότητα αυτή ισχύει σε συγκεκριμένες περιπτώσεις (και, επομένως, όχι γενικώς).

[32] Σημείο 39 των παρουσών προτάσεων.

48. Επομένως, η τριετής προθεσμία παραγραφής θα είχε ανασταλεί (ή, ενδεχομένως, διακοπεί), ανεξαρτήτως του εφαρμοστέου τελωνειακού κώδικα (ΚΤΚ ή ΕΤΚ), λόγω της γνωστοποίησης από τον Inspecteur στην Jumbocarry, την 1η Ιουνίου 2016, ήτοι πριν από την παρέλευση τριών ετών από τις 4 Ιουλίου 2013, ημερομηνία γένεσης της εν λόγω οφειλής.

49. Ομοίως, καθόσον η αναστολή της προθεσμίας διατηρήθηκε έως τη λήξη του χρονικού διαστήματος που παρασχέθηκε στον οφειλέτη για να εκφράσει την άποψή του, είναι πιθανό [33] να μην είχαν συμπληρωθεί, κατά την ημερομηνία (18 Ιουλίου 2016) κατά την οποία γνωστοποιήθηκε στην Jumbocarry η ειδοποίηση πληρωμής, ούτε κατ' εφαρμογήν του ΚΤΚ, τα τρία έτη (πλέον του χρόνου αναστολής) της προθεσμίας παραγραφής, κατά το πέρας των οποίων αποσβέννυται η τελωνειακή οφειλή.

Β. Επικουρικώς, επί των προδικαστικών ερωτημάτων

50. Θα εκθέσω, εν πάση περιπτώσει, την απάντηση που προτείνω να δοθεί στα προδικαστικά ερωτήματα για την περίπτωση που, κατόπιν της ανάλυσης των δύο προεκτεθέντων παραγόντων [34], το αιτούν δικαστήριο εξακολουθήσει να θεωρεί αναγκαία την ερμηνεία των κανόνων του δικαίου της Ένωσης τους οποίους αφορούν τα ερωτήματα αυτά.

1. Πρώτο προδικαστικό ερώτημα

51. Το αιτούν δικαστήριο τρέφει αμφιβολίες σχετικά με τα αποτελέσματα ratione temporis δύο κανόνων του ΕΤΚ, οι οποίοι, βάσει του άρθρου του 288, παράγραφος 2, εφαρμόζονται από 1ης Μαΐου 2016:

– ο πρώτος αφορά την παραγραφή της τελωνειακής οφειλής (άρθρο 103, παράγραφος 3, initio και στοιχείο β', του ΕΤΚ).

– Ο δεύτερος αφορά την απόσβεση της ίδιας αυτής οφειλής (άρθρο 124, παράγραφος 1, στοιχείο α', του ΕΚΤ), όταν αυτή δεν μπορεί πλέον να γνωστοποιηθεί στον οφειλέτη σύμφωνα με το άρθρο 103 του ΕΚΤ.

52. Η συλλογιστική του αιτούντος δικαστηρίου, καθώς και τα επιχειρήματα των διαδίκων και των παρεμβαινόντων στην προδικαστική διαδικασία, περιστράφηκαν γύρω από τον χαρακτηρισμό των επίμαχων διατάξεων ως διαδικαστικών ή ουσιαστικών κανόνων. Εκτιμώ ότι μπορώ να ξεκινήσω την ανάλυσή μου από το ζήτημα αυτό.

[33] Όπως προεκτέθηκε στο σημείο 43 των παρουσών προτάσεων, υπό το κράτος του ΚΤΚ, ο καθορισμός της προθεσμίας εντός της οποίας ο οφειλέτης μπορούσε να εκφράσει την άποψή του ήταν αρμοδιότητα του εθνικού νομοθέτη, τηρουμένων των αρχών της ισοδυναμίας και της αποτελεσματικότητας.

[34] Κατά το Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο, η αίτηση προδικαστικής αποφάσεως θα καταστεί υποθετική εάν το αιτούν δικαστήριο δεχθεί οποιονδήποτε από τους δύο αυτούς παράγοντες (σημείο 12 της απάντησής του στις ερωτήσεις που έθεσε το Δικαστήριο).

α) Διαδικαστικός ή ουσιαστικός χαρακτήρας των εφαρμοστέων κανόνων και οι συνέπειές του στην υπό κρίση διαφορά

53. Οι διάδικοι και οι παρεμβαίνοντες στην δίκη επικαλούνται την *κλασική* νομολογία του Δικαστηρίου, το οποίο, αποφαινόμενο σχετικά με τα διαχρονικά αποτελέσματα νέων κανόνων, τόσο σε καταστάσεις εν εξελίξει όσο και σε καταστάσεις οι οποίες έχουν ήδη διαμορφωθεί οριστικώς, διακρίνει ανάλογα με το αν πρόκειται περί κανόνων διαδικασίας ή ουσιαστικών κανόνων.

54. Κατά τη νομολογία αυτή, «ενώ οι κανόνες διαδικασίας εφαρμόζονται γενικώς επί όλων των διαφορών που εκκρεμούν κατά το χρονικό σημείο της ενάρξεως της ισχύος τους, δεν συμβαίνει το ίδιο με τους ουσιαστικούς κανόνες, οι οποίοι ερμηνεύονται συνήθως ως μη διέποντες τις διαμορφωθείσες προ της ενάρξεως της ισχύος τους καταστάσεις» [35].

55. Το Δικαστήριο ανέλυσε τη θέση του σχετικά με τη διαχρονική εφαρμογή ουσιαστικών κανόνων ως εξής: «Πρέπει, επίσης, να σημειωθεί ότι ένας νέος κανόνας δικαίου έχει εφαρμογή από της ενάρξεως ισχύος της πράξεως με την οποία θεσπίζεται και, μολονότι δεν εφαρμόζεται επί των εννόμων καταστάσεων οι οποίες γεννήθηκαν και διαμορφώθηκαν οριστικώς πριν από την έναρξη ισχύος αυτής της πράξεως, εφαρμόζεται εντούτοις αμέσως στα μελλοντικά αποτελέσματα καταστάσεως η οποία γεννήθηκε υπό το κράτος του προγενέστερου νόμου, καθώς και στις νέες έννομες καταστάσεις. Το αντίθετο ισχύει, υπό την επιφύλαξη της αρχής της μη αναδρομικότητας των νομικών πράξεων, μόνο σε περίπτωση που ο νέος αυτός κανόνας συνοδεύεται από ειδικές διατάξεις οι οποίες καθορίζουν συγκεκριμένα τις προϋποθέσεις διαχρονικής εφαρμογής του» [36].

56. Η νομολογία αυτή [37] αναγνωρίζει ορισμένες διαφοροποιήσεις ανάλογα με τις περιστάσεις. Συγκεκριμένα:

– γενικά, οι διαδικαστικοί κανόνες εφαρμόζονται από την ημερομηνία έναρξης ισχύος τους.

– Αντιθέτως, οι ουσιαστικοί κανόνες δεν επηρεάζουν τις οριστικώς διαμορφωθείσες πριν από την έναρξη ισχύος τους έννομες θέσεις, εκτός εάν από τη διατύπωση, τον σκοπό ή την οικονομία τους προκύπτει ότι πρέπει να τους αναγνωριστεί τέτοιο αποτέλεσμα [38].

– Μπορεί να γίνει δεκτή ως εξαίρεση από τον κανόνα αυτόν η περίπτωση στην οποία «ρύθμιση της Ένωσης, που είχε ως στόχο τη θέσπιση μιας συνολικής ρύθμισης για την εκ των υστέρων είσπραξη τελωνειακών δασμών, περιελάμβανε τόσο διαδικαστικούς όσο και ουσιαστικούς

[35] Απόφαση Molenbergnatie (σκέψη 31).

[36] Απόφαση της 7ης Νοεμβρίου 2018, O'Brien (C-432/17, EU:C:2018:879, σκέψη 27).

[37] Εφαρμόζεται τόσο στον τελωνειακό τομέα (βλ., ειδικότερα, αποφάσεις της 12ης Νοεμβρίου 1981, Meridionale Industria Salumi κ.λπ., 212/80 έως 217/80, EU:C:1981:270, σκέψη 9, και της 9ης Μαρτίου 2006, Beemsterboer Coldstore Services, C-293/04, EU:C:2006:162, σκέψεις 19 έως 21) όσο και σε άλλους τομείς (βλ., μεταξύ άλλων, αποφάσεις της 29ης Ιανουαρίου 2002, Pokrzeptowicz-Meyer, C-162/00, EU:C:2002:57, σκέψεις 49 και 50, της 11ης Δεκεμβρίου 2012, Επιτροπή κατά Ισπανίας, C-610/10, EU:C:2012:781, σκέψη 45, και της 7ης Νοεμβρίου 2018, O'Brien, C-432/17, EU:C:2018:879, σκέψεις 26 και 27).

[38] Απόφαση της 9ης Μαρτίου 2006, Beemsterboer Coldstore Services (C-293/04, EU:C:2006:162, σκέψη 21): «οι ουσιαστικοί κανόνες του κοινοτικού δικαίου μπορούν κατ' εξαίρεση να ερμηνεύονται με την έννοια ότι έχουν εφαρμογή σε καταστάσεις που έχουν ήδη διαμορφωθεί πριν από την έναρξη της ισχύος τους, εφόσον προκύπτει σαφώς από τη διατύπωσή τους, τους σκοπούς ή την οικονομία τους ότι πρέπει να τους αναγνωριστεί τέτοιο αποτέλεσμα (βλ. αποφάσεις [της 12ης Νοεμβρίου 1981, Meridionale Industria Salumi κ.λπ., 212/80 έως 217/80, EU:C:1981:270, σκέψη 9, της 15ης Ιουλίου 1993, GruSa Fleisch, C-34/92, EU:C:1993:317, σκέψη 22, και της 24ης Σεπτεμβρίου 2002, Falck και Acciaierie di Bolzano κατά Επιτροπής, C-74/00 P και C-75/00 P, EU:C:2002:524, σκέψη 119])».

κανόνες που αποτελούσαν αδιαίρετο σύνολο, οι ειδικές διατάξεις του οποίου δεν δύνανται να εξετάζονται μεμονωμένα ως προς το διαχρονικό τους αποτέλεσμα» [39].

57. Εάν γινόταν δεκτή η προσέγγιση που φαίνεται να προκρίνεται στη διάταξη περί παραπομπής και στις παρατηρήσεις των διαδίκων και των παρεμβαινόντων στην προδικαστική διαδικασία, θα έπρεπε να εξεταστεί ο χαρακτήρας (διαδικαστικός ή ουσιαστικός) των άρθρων του ΕΤΚ τα οποία αφορά το πρώτο προδικαστικό ερώτημα.

58. Το αποτέλεσμα της ανάλυσης θα οδηγούσε στη διαπίστωση του ουσιαστικού χαρακτήρα των κανόνων αυτών, λαμβανομένης υπόψη της κρίσης του Δικαστηρίου στην απόφαση Molenbergnatie. Κατά την απόφαση αυτή, το άρθρο 221, παράγραφος 3, του ΚΤΚ πρέπει να θεωρηθεί «ουσιαστική διάταξη» [40].

59. Προκειμένου να χαρακτηρίσει το άρθρο αυτό ως κανόνα ουσιαστικό και όχι διαδικασίας, το Δικαστήριο έλαβε υπόψη τις συνέπειες της μη γνωστοποίησης (από τις αρχές), εντός προθεσμίας τριών ετών, του ποσού της οφειλής, σε σχέση με τους λόγους απόσβεσης της οφειλής αυτής οι οποίοι απαριθμούνται στο άρθρο 233 του ΚΤΚ: εξ αυτών συνήγαγε ότι, εάν συντρέχουν οι περιστάσεις που προβλέπονται σε αμφότερους τους κανόνες, η τελωνειακή οφειλή «έχει παραγραφεί και, κατά συνέπεια, αποσβεσθεί» [41].

60. Ανεξαρτήτως της (θεωρητικής) άποψης που μπορεί να διατυπωθεί επί των κρίσεων αυτών [42], είναι γεγονός ότι το Δικαστήριο επέλεξε να χαρακτηρίσει το άρθρο 221, παράγραφος 3, σε συνδυασμό με το άρθρο 233 του ΚΤΚ ως ουσιαστικό κανόνα.

61. Ο χαρακτηρισμός αυτός μπορεί να εφαρμοστεί ευχερώς στον αντίστοιχο κανόνα του ΕΤΚ: το άρθρο 103, παράγραφος 3, initio και στοιχείο β', σε συνδυασμό με το άρθρο 124, παράγραφος 1, στοιχείο α', του ίδιου αυτού κώδικα έχει περιεχόμενο ισοδύναμο με εκείνο του άρθρου 221, παράγραφος 3, του ΚΤΚ.

62. Ως εκ τούτου, από την εφαρμογή της νομολογίας Molenbergnatie θα προέκυπτε ότι, δεδομένου ότι οι διατάξεις του ΕΚΤ των οποίων ζητείται η ερμηνεία είναι ουσιαστικού χαρακτήρα, δεν θα έπρεπε να εφαρμοστούν σε τελωνειακές οφειλές γεννηθείσες πριν από την έναρξη ισχύος των διατάξεων αυτών.

63. Όμως, η απαγόρευση εφαρμογής νέων ουσιαστικών κανόνων σε πράξεις προγενέστερες της ημερομηνίας έναρξης της ισχύος τους ισχύει όταν πρόκειται περί «εννόμων καταστάσεων οι οποίες γεννήθηκαν και διαμορφώθηκαν οριστικώς πριν από την έναρξη ισχύος αυτής της πράξεως» [43]. Κάτι τέτοιο δεν συμβαίνει στην υπό κρίση υπόθεση, στην οποία η προθεσμία παραγραφής είχε ήδη ξεκινήσει.

[39] Απόφαση της 26ης Μαρτίου 2015, Επιτροπή κατά Moravia Gas Storage (C-596/13 P, EU:C:2015:203, σκέψη 36), με παραπομπή στην απόφαση της 12ης Νοεμβρίου 1981, Meridionale Industria Salumi κ.λπ. (212/80 έως 217/80, EU:C:1981:270).

[40] Απόφαση Molenbergnatie (σκέψη 42): «το άρθρο 221, παράγραφος 3, [του ΚΤΚ] πρέπει να θεωρηθεί, αντίθετα με τις παραγράφους 1 και 2 του ίδιου άρθρου, ως ουσιαστική διάταξη και δεν μπορεί, επομένως, να έχει εφαρμογή στην είσπραξη τελωνειακής οφειλής που γεννήθηκε πριν από την 1η Ιανουαρίου 1994».

[41] Όπ.π. (σκέψη 41).

[42] Η απόφαση Molenbergnatie αποτελεί χαρακτηριστικό παράδειγμα των δυσχερειών προσδιορισμού μιας summa divisio μεταξύ διαδικαστικών και ουσιαστικών κανόνων, διάκριση η οποία παραβλέπει ενίοτε τον άρρηκτο δεσμό που υφίσταται μεταξύ τους. Συγκεκριμένα, το άρθρο 221, παράγραφος 3, του ΚΤΚ ρυθμίζει άμεσα (*διαδικαστικές*) απαιτήσεις της γνωστοποίησης στον οφειλέτη, όπως τη μέγιστη προθεσμία εντός της οποίας αυτή πρέπει να πραγματοποιηθεί και τα ανασταλτικά αποτελέσματα της ασκηθείσας προσφυγής, ακόμη και αν η εκπρόθεσμη κοινοποίηση της γνωστοποίησης αυτής έχει ως (*ουσιαστική*) συνέπεια την παραγραφή της τελωνειακής οφειλής.

[43] Βλ. σημείο 56 των παρουσών προτάσεων.

64. Όπως ορθώς επισημαίνει το αιτούν δικαστήριο, στην υπόθεση επί της οποίας εκδόθηκε η απόφαση Molenbergnatie η κατάσταση του οφειλέτη είχε διαμορφωθεί οριστικώς. Αντιθέτως, η τελωνειακή οφειλή της Jumbocarry δεν είχε ακόμη «παραγραφεί την 1η Μαΐου 2016» [44]. Ως εκ τούτου, το αιτούν δικαστήριο εκτιμά ότι «η κατάσταση της Jumbocarry διαφέρει από εκείνη που εξετάζεται στη σκέψη 41 της απόφασης Molenbergnatie» [45].

65. Ειδικότερα, από τα στοιχεία της δικογραφίας συνάγονται τα εξής:

– η οφειλή της Jumbocarry γεννήθηκε στις 4 Ιουλίου 2013.

– Κατά τον χρόνο έναρξης της εφαρμογής των άρθρων 103 και 124 του ΕΚΤ –ο οποίος διέφερε από εκείνον της έναρξης ισχύος του ΕΚΤ– (ήτοι, την 1η Μαΐου 2016) [46], δεν είχε παρέλθει η τριετής προθεσμία παραγραφής της εν λόγω τελωνειακής οφειλής. Η προθεσμία αυτή θα έληγε στις 4 Ιουλίου 2016, εάν δεν επερχόταν, όπως όντως επήλθε, η αναστολή της δυνάμει της γνωστοποίησης του Inspecteur (την 1η Ιουνίου 2016).

66. Εν ολίγοις, η έννομη κατάσταση της Jumbocarry, όσον αφορά την παραγραφή της οφειλής της, δεν είχε διαμορφωθεί οριστικώς όταν η ολλανδική διοίκηση επέφερε την αναστολή της τριετούς προθεσμίας, κοινοποιώντας την 1η Ιουνίου de 2016 (σύμφωνα με το άρθρο 22, παράγραφος 6, και το άρθρο 103, παράγραφος 3, initio και στοιχείο β′, του ΕΤΚ) τους λόγους για τους οποίους είχε την πρόθεση να γνωστοποιήσει την τελωνειακή οφειλή.

67. Υπό τις συνθήκες αυτές, εκτιμώ ότι κανένα στοιχείο δεν εμποδίζει την εφαρμογή του άρθρου 103, παράγραφος 3, initio και στοιχείο β′, και του άρθρου 124, παράγραφος 1, στοιχείο α′, του ΕΚΤ. Η απάντηση στο πρώτο προδικαστικό ερώτημα πρέπει, επομένως, να είναι καταφατική.

68. Υπέρ της λύσης αυτής συνηγορούν τα συγκλίνοντα κριτήρια που απορρέουν από τις αποφάσεις Taricco I και Taricco II. Το Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο είχε αναφερθεί στην πρώτη από τις αποφάσεις αυτές με τις γραπτές παρατηρήσεις του, οι δε διάδικοι και οι παρεμβαίνοντες στην προδικαστική διαδικασία είχαν την ευκαιρία να εκθέσουν τις απόψεις τους σχετικά με τις συνέπειες αμφοτέρων των αποφάσεων, κατόπιν ερώτησης του Δικαστηρίου.

β) Συνέπειες των αποφάσεων Taricco I και Taricco II στην υπό κρίση υπόθεση

69. Ένα από τα ζητήματα που απασχολεί παραδοσιακά την ποινική θεωρία είναι αυτό που ανακύπτει από τη επιμήκυνση, μέσω νέου νόμου, των προθεσμιών παραγραφής των αξιόποινων πράξεων πριν από την παρέλευση των προθεσμιών που ίσχυαν κατά τον χρόνο τέλεσης των πράξεων αυτών [47].

70. Η επιμήκυνση αυτή συνεπάγεται δυσχέρειες όταν αναλύεται από την άποψη της γενικής αρχής της απαγόρευσης της τροποποίησης των ποινικών νόμων in peius με αναδρομική ισχύ. Η απαγόρευση αυτή προβλέπεται στο άρθρο 49, παράγραφος 1, του Χάρτη των Θεμελιωδών Δικαιωμάτων της Ευρωπαϊκής Ένωσης (στο εξής: Χάρτης).

[44] Σημείο 4.4.3 της διατάξεως περί παραπομπής.

[45] Σημείο 4.4.3, in fine, της διατάξεως περί παραπομπής.

[46] Βλ. άρθρο 288 του ΕΤΚ, το οποίο παρατίθεται στο σημείο 11 των παρουσών προτάσεων.

[47] Το ζήτημα αναδεικνύεται πιο έντονα όταν αξιόποινες πράξεις οι οποίες ήταν δεκτικές παραγραφής κηρύσσονται, δυνάμει νέων νόμων, απαράγραπτες.

71. Οι δύο διαμετρικά αντίθετες απόψεις επί του ζητήματος αυτού υποστηρίζουν, αντιστοίχως: α) ότι η παραγραφή που ξεκίνησε πριν από την έναρξη ισχύος του νέου νόμου διέπεται από τον προϊσχύσαντα νόμο (tempus regit actum) και β) ότι τίποτε δεν εμποδίζει τον νομοθέτη να επιμηκύνει την προθεσμία παραγραφής, πλην όμως, σε αξιόποινες πράξεις οι οποίες δεν έχουν ακόμη παραγραφεί βάσει του προϊσχύσαντος νόμου, θα εφαρμόζεται μόνον η νέα προθεσμία (διάρκειας μεγαλύτερης από την προϊσχύσασα) [48].

72. Στην απάντηση που έδωσε σε ένα από τα προδικαστικά ερωτήματα στην υπόθεση Taricco I, το Δικαστήριο βασίστηκε στη νομολογία του Ευρωπαϊκού Δικαστηρίου των Δικαιωμάτων του Ανθρώπου σχετικά με το άρθρο 7 της Ευρωπαϊκής Σύμβασης για την Προάσπιση των Δικαιωμάτων του Ανθρώπου και των Θεμελιωδών Ελευθεριών, που υπογράφηκε στη Ρώμη στις 4 Νοεμβρίου 1950, η οποία κατοχυρώνει τα δικαιώματα που αντιστοιχούν στα δικαιώματα που προβλέπει το άρθρο 49 του Χάρτη.

73. Σύμφωνα με τη νομολογία αυτή, το Δικαστήριο αποφάνθηκε ότι «η επιμήκυνση της προθεσμίας παραγραφής και η άμεση εφαρμογή της δεν συνεπάγονται προσβολή των δικαιωμάτων του άρθρου 7 της εν λόγω συμβάσεως, δεδομένου ότι δεν μπορεί να γίνει δεκτό ότι η διάταξη αυτή δεν επιτρέπει την επιμήκυνση των προθεσμιών παραγραφής όταν οι αξιόποινες πράξεις δεν έχουν ακόμη παραγραφεί» [49].

74. Στις προτάσεις της στην υπόθεση Taricco I, η γενική εισαγγελέας J. Kokott είχε διατυπώσει την ίδια άποψη: «το χρονικό πλαίσιο εντός του οποίου μπορεί να διωχθεί αξιόποινη πράξη δύναται να μεταβληθεί και μετά από την τέλεσή της εφόσον αυτή δεν έχει ήδη παραγραφεί» [50].

75. Η άποψη αυτή επιβεβαιώθηκε στην απόφαση Taricco II, στην οποία το Δικαστήριο έκρινε ότι ο εθνικός νομοθέτης μπορεί να «επιμηκύνει την προθεσμία παραγραφής με άμεση εφαρμογή της επιμηκύνσεως αυτής, ακόμη και για αξιόποινες πράξεις που δεν έχουν ακόμη παραγραφεί». Το Δικαστήριο πρόσθεσε ότι η επιμήκυνση αυτή «δεν συνεπάγεται, καταρχήν, παραβίαση της αρχής “ουδέν έγκλημα, ουδεμία ποινή χωρίς νόμο” (πρβλ. απόφαση Taricco [I], σκέψη 57 και μνημονευόμενη στη σκέψη αυτή νομολογία του Ευρωπαϊκού Δικαστηρίου των Δικαιωμάτων του Ανθρώπου)» [51].

76. Είναι αληθές ότι η εθνική νομοθεσία την οποία αφορούσαν οι αποφάσεις Taricco I και Taricco II διαφέρει από την επίμαχη στην υπό κρίση υπόθεση. Σε εκείνη δεν υπήρχε πραγματικά νέα επιμήκυνση της προθεσμίας παραγραφής των αξιόποινων πράξεων, αλλά μεταγενέστερη μείωση

[48] Γίνεται γενικώς δεκτό ότι, εάν οι (προϊσχύσασες) προθεσμίες είχαν ήδη παρέλθει, δεν μπορούν να εφαρμοστούν οι προβλεπόμενες στον νέο νόμο.

[49] Σκέψη 57 της απόφασης Taricco I. Η παραπομπή στη νομολογία του Ευρωπαϊκού Δικαστηρίου των Δικαιωμάτων του Ανθρώπου στη σκέψη αυτή περιλαμβάνει τις αποφάσεις της 17ης Σεπτεμβρίου 2009, Coëme κ.λπ. κατά Βελγίου (προσφυγές αριθ. 32492/96, 32547/96, 32548/96, 33209/96 και 33210/96, § 149) και CEDH 2000-VII· Scoppola κατά Ιταλίας (n.° 2) (προσφυγή αριθ. 10249/03, § 110 και εκεί μνημονευόμενη νομολογία), και της 20ής Σεπτεμβρίου 2011, OAO Neftyanaya Kompaniya Yukos κατά Ρωσίας (προσφυγή αριθ. 14902/04, § 563, 564 και 570 και εκεί μνημονευόμενη νομολογία).

[50] Προτάσεις της γενικής εισαγγελέα J. Kokott (C-105/14, EU:C:2015:293, σημείο 120). Προς στήριξη της άποψης αυτής, μνημόνευσε την «απόφαση ΕΔΔΑ της 22ας Ιουνίου 2000, Coëme κ.λπ. κατά Βελγίου (προσφυγή υπ' αριθ. 32492/96 κ.λπ., *Recueil des arrêts et décisions* 2000-VII), σκέψη 149».

[51] Σκέψη 42 της απόφασης Taricco II.

της ανώτατης χρονικής διάρκειας κατά την οποία η προθεσμία αυτή μπορούσε να διακοπεί[52], η οποία «εξουδετ[έρωνε] στην πράξη τις χρονικές συνέπειες του λόγου της διακοπής της παραγραφής»[53].

77. Είναι επίσης αληθές ότι, μετά την αίτηση προδικαστικής αποφάσεως που υπέβαλε το Corte costituzionale (Συνταγματικό Δικαστήριο, Ιταλία) στην υπόθεση Taricco II, το Δικαστήριο εξέτασε την επίμαχη νομοθεσία από οπτική διαφορετική από εκείνη που είχε εφαρμόσει στην απόφαση Taricco I:

– στην απόφαση Taricco I, το Δικαστήριο ανέλυσε την υποχρέωση του ιταλικού δικαστηρίου να μην εφαρμόσει, σε ποινική διαδικασία σχετική με αξιόποινη συμπεριφορά που αφορούσε την είσπραξη του φόρου προστιθέμενης αξίας, ορισμένους εθνικούς κανόνες σχετικούς με τη διακοπή της παραγραφής των αξιόποινων πράξεων οι οποίοι, σε συνδυασμό με τη συνήθη διάρκεια των δικών στο οικείο κράτος μέλος, είχαν στην πράξη ως αποτέλεσμα την ατιμωρησία των δραστών, εις βάρος των οικονομικών συμφερόντων της Ένωσης.

– Στην απόφαση Taricco II, το Δικαστήριο διαφοροποίησε ελαφρώς την κρίση του στην απόφαση Taricco I[54], εξετάζοντας την υποχρέωση μη εφαρμογής των εθνικών κανόνων περί παραγραφής [οι οποίοι έχουν, στην Ιταλία, ουσιαστικό χαρακτήρα, κατά το Corte costituzionale (Συνταγματικό Δικαστήριο)][55] σε σχέση με την αρχή «ουδέν έγκλημα, ουδεμία ποινή χωρίς νόμο»[56]. Το Δικαστήριο αποσαφήνισε, επίσης, τα καθήκοντα του νομοθέτη και του ποινικού δικαστή προκειμένου να διορθωθεί μια κατάσταση στην οποία η εσωτερική έννομη τάξη δεν τηρούσε τις απαιτήσεις που απορρέουν από την ανάγκη προστασίας των οικονομικών συμφερόντων της Ένωσης, με σκοπό την επιβολή κυρώσεων αποτελεσματικού, αναλογικού και αποτρεπτικού χαρακτήρα.

78. Εντούτοις, οι εμφανείς διαφορές μεταξύ των δύο ως άνω αποφάσεων δεν αφορούν το επίμαχο εν προκειμένω ζήτημα: τη δυνατότητα άμεσης εφαρμογής νέας προθεσμίας παραγραφής, μεγαλύτερης από την προϊσχύσασα, σε πράξεις οι οποίες δεν έχουν ακόμη παραγραφεί.

79. Επί του συγκεκριμένου αυτού ζητήματος, η κρίση του Δικαστηρίου είναι ίδια σε αμφότερες τις αποφάσεις: η σκέψη 42 της απόφασης Taricco II παραπέμπει ανεπιφύλακτα στο περιεχόμενο της σκέψης 57 της απόφασης Taricco I και, ταυτοχρόνως, στη νομολογία του Ευρωπαϊκού Δικαστηρίου των Δικαιωμάτων του Ανθρώπου που μνημονευόταν στην απόφαση Taricco I.

[52] Η *διακοπή* της προθεσμίας αυτής, νομική έννοια διαφορετική της *αναστολής* της προθεσμίας, συνεπαγόταν, κατά την ιταλική νομοθεσία, ότι ο υπολογισμός της προθεσμίας ξεκινούσε εκ νέου από την ημερομηνία διακοπής της. Εντούτοις, η περίοδος διακοπής δεν μπορούσε να υπερβαίνει το ήμισυ της (απόλυτης) προθεσμίας παραγραφής, κατά το άρθρο 161 του ποινικού κώδικα: η μεταρρύθμιση του κώδικα αυτού, από τον νόμο 251/2005, είχε ως αποτέλεσμα η ανώτατη διάρκεια της περιόδου διακοπής να περιοριστεί σε ένα τέταρτο της γενικής προθεσμίας. Συνέπεια αυτής της νομοθετικής τροποποίησης ήταν ότι, ιδίως για τις ιδιαίτερα πολύπλοκες αξιόποινες πράξεις που απαιτούσαν διεξοδικές έρευνες, ακόμη και αν η προθεσμία παραγραφής ήταν ίδια πριν και μετά τον νόμο 251/2005, η διακοπή λόγω δικαστικών πράξεων μειωνόταν σημαντικά, με αποτέλεσμα να ευνοείται η ατιμωρησία. Για τον λόγο αυτόν, το αιτούν δικαστήριο επισήμανε ότι η τροποποίηση, το 2005, του άρθρου 161, δεύτερο εδάφιο, του ποινικού κώδικα, «επιτρέποντας, κατόπιν διακοπής της παραγραφής, επιμήκυνση της αρχικής προθεσμίας παραγραφής μόνο κατά το ένα τέταρτο της αρχικής της διάρκειας, καταλήγει στην πράξη να μην διακόπτει την προθεσμία παραγραφής στην πλειονότητα των ποινικών διαδικασιών» (σκέψη 23 της απόφασης Taricco I).

[53] Απόφαση Taricco I (σκέψη 46).

[54] Κατά την απόφαση Taricco I, οι εθνικοί κανόνες περί παραγραφής αναιρούσαν την αποτελεσματικότητα και τον αποτρεπτικό χαρακτήρα των προβλεπόμενων μέτρων για την καταπολέμηση παράνομων δραστηριοτήτων που θίγουν τα οικονομικά συμφέροντα της Ένωσης. Για τον λόγο αυτόν, το εθνικό δικαστήριο μπορούσε να αφήσει ανεφάρμοστες αυτές τις εθνικές διατάξεις, εάν αυτό ήταν αναγκαίο για τη διασφάλιση της πλήρους αποτελεσματικότητας του δικαίου της Ένωσης (σκέψεις 47 και 49).

[55] Απόφαση Taricco II (σκέψη 27).

[56] Το Corte costituzionale (Συνταγματικό Δικαστήριο) υπογράμμισε ότι, «με την απόφαση Taricco [I], το Δικαστήριο αποφάνθηκε επί του ζητήματος κατά πόσον ο κανόνας που διατυπώθηκε με την απόφαση αυτή είναι συμβατός με το άρθρο 49 του Χάρτη […] μόνον όσον αφορά την αρχή της μη αναδρομικότητας [, πλην όμως] δεν εξέτασε την έτερη πτυχή της αρχής “ουδέν έγκλημα, ουδεμία ποινή χωρίς νόμο”, ήτοι την απαίτηση να ρυθμίζεται το καθεστώς των ποινικών κυρώσεων με επαρκή ακρίβεια» (σκέψη 19 της απόφασης Taricco II).

80. Επομένως, εάν ένας νέος κανόνας μπορεί να επιμηκύνει την προθεσμία παραγραφής, με άμεση ισχύ, όσον αφορά μη παραγραφείσες ακόμη αξιόποινες πράξεις, θα μπορεί να εφαρμοστεί κατά μείζονα λόγο στην περίπτωση μιας χρονικά περιορισμένης αναστολής της προθεσμίας παραγραφής τελωνειακής οφειλής (η οποία δεν έχει χαρακτήρα κύρωσης) πριν από την παρέλευση των τριών ετών που απαιτούνται για να θεωρηθεί παραγραφείσα κατά την προϊσχύσασα νομοθεσία [57].

2. Δεύτερο προδικαστικό ερώτημα

81. Η διατύπωση του δεύτερου προδικαστικού ερωτήματος είναι ιδιαίτερα συνοπτική. Το αιτούν δικαστήριο ζητεί να διευκρινιστεί αν, «σε περίπτωση καταφατικής απάντησης στο πρώτο ερώτημα […]», η εφαρμογή του άρθρου 103, παράγραφος 3, initio και στοιχείο β′, και του άρθρου 124, παράγραφος 1, στοιχείο α′, του ΕΤΚ συνάδει προς τις αρχές της ασφάλειας δικαίου και της προστασίας της δικαιολογημένης εμπιστοσύνης.

82. Στην παρέμβασή του στην προδικαστική διαδικασία, το Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο υποστήριξε ότι, με το δεύτερο προδικαστικό ερώτημα, το αιτούν δικαστήριο «φαίνεται» να θέτει εμμέσως υπό αμφισβήτηση το κύρος των δύο άρθρων του ΕΤΚ τα οποία αφορά το πρώτο προδικαστικό ερώτημα [58].

83. Δεν θεωρώ, εντούτοις, ότι από την ερμηνεία της διατάξεως περί παραπομπής μπορεί να συναχθεί ότι με το δεύτερο προδικαστικό ερώτημα διατυπώνονται αμφιβολίες όσον αφορά το κύρος των εν λόγω κανόνων του δικαίου της Ένωσης. Το αιτούν δικαστήριο δεν τρέφει αμφιβολίες όσον αφορά το κύρος in abstracto των κανόνων αυτών, αλλά όσον αφορά τη διαχρονική εφαρμογή τους σε συγκεκριμένη περίπτωση. Στο τέλος της διατάξεως περί παραπομπής γίνεται μεν μνεία σε μη εφαρμογή του άρθρου 103, παράγραφος 3, του ΕΚΤ, πλην όμως αυτή εντάσσεται στο πλαίσιο των ιδιαίτερων περιστάσεων της υπόθεσης.

84. Το αιτούν δικαστήριο δικαιολογεί την επίκληση των αρχών της ασφάλειας δικαίου και της προστασίας της δικαιολογημένης εμπιστοσύνης, καθώς «θα μπορούσε να υποστηριχθεί» ότι, κατά την ημερομηνία γένεσης της τελωνειακής οφειλής (4 Ιουλίου 2013), «δεν ήταν σαφές και προβλέψιμο για τον ενδιαφερόμενο ότι επρόκειτο να τροποποιηθούν οι τελωνειακές διατάξεις για την είσπραξη και για την παραγραφή […]» [59].

85. Εντούτοις, το αιτούν δικαστήριο αναγνωρίζει ότι, με τη θέσπιση του άρθρου 22, παράγραφος 6, και του άρθρου 29 του ΕΤΚ, ο νομοθέτης της Ένωσης ενίσχυσε την έννομη θέση του οφειλέτη, παρέχοντας σε αυτόν χρονικό διάστημα για να εκθέσει την άποψή του [60]. Η σύνδεση των κανόνων αυτών με την αναστολή της προθεσμίας παραγραφής, κατά το χρονικό διάστημα που παρέχεται στον οφειλέτη για να εκφράσει την άποψή του, δεν συνεπάγεται επιδείνωση της κατάστασης του οφειλέτη τέτοια ώστε να πρέπει να οδηγήσει σε μη εφαρμογή του άρθρου 103, παράγραφος 3, του ΕΤΚ [61].

[57] Ανάλογη είναι η άποψη του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου, το οποίο τάσσεται υπέρ της εφαρμογής των σκέψεων 54 έως 57 της απόφασης Taricco I στην υπό κρίση υπόθεση: «οι απαιτήσεις που απορρέουν από την αρχή της δικαιολογημένης εμπιστοσύνης είναι πιο αυστηρές στις ποινικές υποθέσεις από ό,τι στις διοικητικές υποθέσεις, στις οποίες καταλέγεται η είσπραξη τελωνειακής οφειλής» (σημείο 42 των γραπτών παρατηρήσεών του). Με την άποψη αυτή συντάσσεται η Ολλανδική Κυβέρνηση στην απάντησή της στις ερωτήσεις που έθεσε το Δικαστήριο (σημεία 5 και 6).

[58] Σημείο 2 των γραπτών παρατηρήσεών του.

[59] Σημείο 4.7.2 της διατάξεως περί παραπομπής.

[60] Καθορίζεται σε τριάντα ημέρες στο άρθρο 8, παράγραφος 1, του κατ' εξουσιοδότηση κανονισμού.

[61] Σημείο 4.7.3 της διατάξεως περί παραπομπής.

86. Κατά πάγια νομολογία, «η αρχή της ασφάλειας δικαίου επιβάλλει οι κανόνες δικαίου να είναι σαφείς και ακριβείς και τα αποτελέσματά τους προβλέψιμα, ώστε οι ενδιαφερόμενοι να μπορούν να καθορίζουν αναλόγως τη συμπεριφορά τους στις έννομες καταστάσεις και σχέσεις που διέπονται από την έννομη τάξη της Ένωσης» [62].

87. Όσον αφορά το δικαίωμα επίκλησης της προστασίας της δικαιολογημένης εμπιστοσύνης, το Δικαστήριο έχει αποφανθεί ότι «αποτελεί απόρροια της αρχής της ασφάλειας δικαίου […], αναγνωρίζεται [δε] σε κάθε ιδιώτη ευρισκόμενο σε κατάσταση από την οποία προκύπτει ότι η διοίκηση […] του δημιούργησε βάσιμες προσδοκίες. Αποτελούν διαβεβαιώσεις ικανές να δημιουργήσουν τέτοιες προσδοκίες οι ακριβείς, ανεπιφύλακτες και συγκλίνουσες πληροφορίες που προέρχονται από έγκριτες και αξιόπιστες πηγές […]. Αντιθέτως, κανείς δεν μπορεί να επικαλεστεί παραβίαση της αρχής αυτής εάν η διοίκηση δεν του έχει δώσει συγκεκριμένες διαβεβαιώσεις» [63].

88. Επομένως, πρώτον, καμία από τις αρχές αυτές δεν συνεπάγεται την υποχρέωση διατήρησης της έννομης τάξης διαχρονικά αμετάβλητης. Επιπλέον, η προσδοκία μη μεταβολής της νομοθεσίας θα ήταν μη ρεαλιστική σε έναν τομέα όπως ο τελωνειακός, ο οποίος απαιτεί συνεχείς προσαρμογές [64]. Απόδειξη τούτου συνιστούν οι διαδοχικές τροποποιήσεις του ΚΤΚ, από την έκδοσή του το 1992 έως την κατάργησή του με τον κανονισμό 952/2013. Η έκδοση του ΕΤΚ υπαγορεύθηκε από την ανάγκη «να λαμβάνει υπόψη την εξέλιξη του ενωσιακού δικαίου» [65].

89. Δεύτερον, όσον αφορά την προστασία της δικαιολογημένης εμπιστοσύνης υπό την προεκτεθείσα έννοια, κανένα στοιχείο της δικογραφίας δεν μπορεί να οδηγήσει στο συμπέρασμα ότι η ολλανδική διοίκηση έδωσε στην Jumbocarry «συγκεκριμένες διαβεβαιώσεις» σχετικά με την είσπραξη της τελωνειακής οφειλής οποτεδήποτε.

90. Τρίτον, η αρχή της ασφάλειας δικαίου δεν αποκλείει την ανάγκη ερμηνείας των κανόνων, όταν το περιεχόμενό τους συνεπάγεται ερμηνευτικές δυσχέρειες οι οποίες δημιουργούν αμφιβολίες στα πρόσωπα τα οποία αφορούν οι κανόνες αυτοί ή στα πρόσωπα που πρέπει να τους εφαρμόσουν: για την άρση αυτών ακριβώς των αμφιβολιών θεσπίστηκε ο μηχανισμός δικαστικής συνεργασίας που προβλέπεται στο άρθρο 267 ΣΛΕΕ.

91. Τέταρτον, η θέσπιση του νέου άρθρου 103, παράγραφος 3, initio και στοιχείο β′, του ΕΤΚ δεν συνεπάγεται στην πραγματικότητα οποιαδήποτε αλλαγή σε σχέση με την προϊσχύσασα κανονιστική κατάσταση. Ανταποκρίνεται μάλλον στην αναγκαιότητα επιβεβαίωσης μιας υποχρέωσης των διοικητικών αρχών, η οποία υφίστατο ήδη στον ΚΤΚ, κατά τη νομολογία του Δικαστηρίου [66], και της οποίας η κανονιστική εφαρμογή απέκειτο στον εθνικό νομοθέτη, επειδή δεν υπήρχε συναφώς ειδική πρόβλεψη εκ μέρους του νομοθέτη της Ένωσης.

92. Στην υπό κρίση υπόθεση δεν μπορεί να γίνει λόγος για δικαίωμα του οφειλέτη σε αυτόματη και αναπόφευκτη απόσβεση της τελωνειακής οφειλής τρία έτη μετά τη γένεσή της, αλλά για προσδοκία τέτοιας απόσβεσης, μεταξύ άλλων βάσει των κανόνων του ΚΤΚ που ίσχυαν κατά τον χρόνο γένεσης της οφειλής αυτής.

62 Απόφαση της 3ης Δεκεμβρίου 2019, Τσεχική Δημοκρατία κατά Κοινοβουλίου και Συμβουλίου (C-482/17, EU:C:2019:1035, σκέψη 148).

63 Όπ.π. (σκέψη 153).

64 Αυτό υπενθυμίζει το Συμβούλιο στο σημείο 46 των γραπτών παρατηρήσεών του.

65 Αιτιολογική σκέψη 2 του ΕΤΚ.

66 Βλ. ερμηνεία των αντίστοιχων άρθρων του ΚΤΚ στις αποφάσεις Molenbergnatie και CEVA, οι οποίες μνημονεύονται στα σημεία 38 επ. των παρουσών προτάσεων.

93. Επαναλαμβάνω ότι ο οφειλέτης δεν είχε το δικαίωμα αυτό, αλλά μόνον την προσδοκία να επιτύχει την παραγραφή κατόπιν παρέλευσης της τριετούς προθεσμίας και εφόσον αυτή δεν αναστελλόταν, κάτι το οποίο μπορούσε να συμβεί, είτε λόγω άσκησης προσφυγής είτε λόγω διοικητικής ενέργειας με σκοπό τη κοινοποίηση της πρόθεσης είσπραξης της τελωνειακής οφειλής, πριν από την έκδοση της σχετικής απόφασης.

94. Όπως εξέθεσε η Ολλανδική Κυβέρνηση [67], ο χρόνος απόσβεσης της τελωνειακής οφειλής δεν μπορούσε να καθοριστεί εκ των προτέρων με απόλυτη βεβαιότητα ενόσω ίσχυε ο ΚΤΚ, δεδομένου ότι το ενδεχόμενο αναστολής της τριετούς προθεσμίας προβλεπόταν στο άρθρο 221, παράγραφος 3, του ΚΤΚ, σε περίπτωση άσκησης προσφυγής βάσει του άρθρου 243 [68].

95. Η ερμηνεία του εν λόγω άρθρου 221, παράγραφος 3, από το Δικαστήριο μπορούσε να οδηγήσει στο συμπέρασμα ότι, και υπό το κράτος του ΚΤΚ, η κοινοποίηση της διοίκησης διέκοπτε (με τις αντίστοιχες συνέπειες για την παραγραφή) την τριετή προθεσμία γνωστοποίησης της τελωνειακής οφειλής [69].

96. Πέμπτον, όπως ορθώς υπογραμμίζει το αιτούν δικαστήριο, η παράταση της προθεσμίας παραγραφής, μέσω της αναστολής η οποία είναι εγγενής στη γνωστοποίηση που πραγματοποιείται βάσει του άρθρου 103, παράγραφος 3, initio και στοιχείο β′, του ΕΤΚ, συνδέεται άμεσα με τη δυνατότητα που παρέχεται στον οφειλέτη να εκφράσει την άποψή του προτού η τελωνειακή αρχή εκδώσει απόφαση βλαπτική για τα συμφέροντά του.

97. Ο κανόνας αυτός επιτυγχάνει ισορροπία μεταξύ του δικαιώματος ακρόασης του οφειλέτη και της προστασίας του οικονομικού συμφέροντος της Ένωσης. Εξάλλου, η αναγκαιότητα της ισορροπίας αυτής δεν αποτελεί καινοτομία του ΕΤΚ, η δε λογική της αναστολής της προθεσμίας παραγραφής λόγω της γνωστοποίησης της διοίκησης προϋπήρχε.

98. Έκτον, ακόμη και αν η παράταση της προθεσμίας παραγραφής θα μπορούσε, λόγω των ανασταλτικών αποτελεσμάτων της γνωστοποίησης στον οφειλέτη, να χαρακτηριστεί «καινοτομία» σε σχέση με το καθεστώς του ΚΤΚ που ίσχυε στις 4 Ιουλίου 2013 (ημερομηνία γένεσης της οφειλής της Jumbocarry), η άμεση εφαρμογή του άρθρου 103, παράγραφος 3, initio και στοιχείο β′, του ΕΤΚ από 1ης Μαΐου 2016 δεν θα έθιγε την ασφάλεια δικαίου, από την άποψη της βεβαιότητας όσον αφορά την εφαρμοστέα νομοθεσία.

99. Κάθε επιμελής επιχειρηματίας μπορούσε να γνωρίζει την ερμηνεία του Δικαστηρίου όσον αφορά τη διαχρονική εφαρμογή των διαδικαστικών κανόνων, καθώς και των ουσιαστικών κανόνων, σε σχέση με τα μελλοντικά αποτελέσματα μη διαμορφωμένων έννομων καταστάσεων. Στον τελωνειακό τομέα, η πάγια αυτή νομολογία ανατρέχει στο 1981 [70].

100. Τέλος, η άμεση εφαρμογή του άρθρου 103, παράγραφος 3, initio και στοιχείο β′, του ΕΤΚ καθιστά δυνατή την ίση μεταχείριση των εισαγωγέων των οποίων η οφειλή δεν είχε αποσβεστεί λόγω παραγραφής κατά την ημερομηνία πλήρους εφαρμογής του ΕΤΚ, ανεξαρτήτως του χρόνου γένεσής της. Από 1ης Μαΐου 2016 όλοι έχουν δικαίωμα ακρόασης στην περίπτωση που προβλέπεται από το άρθρο 22, παράγραφος 6, του ΕΚΤ, κατά το ίδιο χρονικό διάστημα, υπολογιζόμενο με τον ίδιο τρόπο.

[67] Σημείο 58 των γραπτών παρατηρήσεών του.

[68] Κατά το άρθρο 243, παράγραφος 1, πρώτο εδάφιο, του ΚΤΚ, «κάθε πρόσωπο έχει το δικαίωμα να ασκήσει προσφυγή κατά των αποφάσεων των τελωνειακών αρχών σχετικά με την εφαρμογή της τελωνειακής νομοθεσίας οι οποίες το αφορούν άμεσα και ατομικά».

[69] Σημείο 39 των παρουσών προτάσεων.

[70] Απόφαση της 12ης Νοεμβρίου 1981, Meridionale Industria Salumi κ.λπ. (212/80 έως 217/80, EU:C:1981:270).

V. Πρόταση

101. Λαμβανομένων υπόψη των προεκτεθέντων, προτείνω στο Δικαστήριο να απαντήσει στα προδικαστικά ερωτήματα του Hoge Raad der Nederlanden (Ανωτάτου Δικαστηρίου, Κάτω Χώρες) ως εξής:

«Το άρθρο 103, παράγραφος 3, initio και στοιχείο β′, και το άρθρο 124, παράγραφος 1, στοιχείο α′, του κανονισμού (ΕΕ) 952/2013 του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου, της 9ης Οκτωβρίου 2013, για τη θέσπιση του ενωσιακού τελωνειακού κώδικα, εφαρμόζονται επί τελωνειακής οφειλής ήδη γεννημένης πριν από την 1η Μαΐου 2016, η οποία δεν είχε ακόμη παραγραφεί κατά την ημερομηνία εκείνη, η δε εφαρμογή αυτή δεν συνιστά παραβίαση των αρχών της ασφάλειας δικαίου και της προστασίας της δικαιολογημένης εμπιστοσύνης.»